

L' ART DEL PAGÈS

SECCIÓ D' AGRICULTURA PRÀCTICA

EXCURSIÓ AGRÍCOLA.

Ab motiu de visitar alguns taronjerars de Badalona y Tiana atacats de malura y tractats pel sistema de D. Félix Ferran, aprofitarem lo dilluns y dimars de la setmana passada en companyia de dit senyor; de D. Joaquim Ahumada; D. Llorens Bosch y D. Joaquim Pujol, pera fernos ben bé càrrech del estat en que 's troban avuy, ja que de molts d' ells coneixiam lo en que 's trobavan un y dos anys enrera, cuan ab la «Comissió especial» del Institut agrícola català de St. Isidro encarregada del estudi de ditas malalties hi verificàrem diferentas excursions. Allavors donàrem compte de lo que 's feya y fins publicàrem en las columnas de aquet mateix periódich la manera de fer y aplicar lo lleixiu, que 'l dit Sr. Ferran proposá á las horas com á medi, si bé preventiu, bastant eficás. Després de tot aixó y altre munió de probas fetas per tot arreu, circunstancias especiales l' han posat en lo cas d' encarregarse de la curació y millora dels arbres atacats de las maluras conegudas per *serpeta*, *pugó blanch y negrina* que atacan al tronch, brancas, fullas y fruyt del vegetal y la coneguda per *fugàs* ó goma á las socas y arrels del taronjer.

Colocat lo Sr. Ferran devant de un arbre malat, lo primer que fá es espulgarlo y ruixarlo per medi d' una bomba ab la barreja de aygua y petróli, posanthi d' aquest últim un quatre per cent y además los ingredients que ell se sab. Després l' adoba molt ab fems de caball y bassa, segons las circunstancias, pera que dongui 'ls resultats que 's proposa. Lo mateix va fer ab una figuera de casa 'l Sr. Arnús carregada de *serpeta* y obtingué tan bons resultats que va llevar bon fruyt desseguida.

Aquesta operació dep verificar-se cuan no fa fret ó sino 'ls líquids s' acumulan en las aixellas de las brancas y las matan;

practicantla, tantas cuantas vegadas creu convenient á sos efectes. Un pinsell sucate ab lo mateix líquit y las pluhas s' encarregran d' acabar de netejar l' arbre.

Lo millor que podem fer, es donar una relació del estat en que 's trobaban alguns horts de taronjers de Tiana y Badalona, son estat actual y las fetxas per ordre que 's principiaren los treballs per sa curació.

Casa Elias, propietat de D. Elias Codina.—Tiana.—Ab fetxa 27 de Juliol de 1880 estavan tots los taronjers completament perduts, á causa de estar atacats per la serpeta, pugons, blanch y negre, á las brancas y tronch, y alguns per lo fugás á la soca, de modo que estava plantat la major part del hort ab la resolució d' arrencar los indicats taronjers, y comensats á curarlos en dit dia, están en lo present que no 's pot desitjar millor, tenint molt bona anyada de fruyt, y del tot limpio.

Casa Coll, propietat de D. Tomas de A. Coll.—Tiana.—Estavan los taronjers completament perduts á causa de la serpeta y pugó negre á las brancas, y lo fugás ó goma á las socas, haventsen ja arrencat alguns, en termes, ja de no cultivarse l' hort, y comensadas las operacions de curació en lo dia 11 de Setembre de 1880, está en lo present del tot restablert, excepte dos ó tres arbres que per lo molt perjudicats de la soca se necesita una mica de temps pera la seva reparació, habent donat ja aquest any regular fruyt, prometentse en lo següent bona anyada.

Casa Ribas, propietat de D.ª Joana Foix de Ribas.—Tiana.—En 1.er de Octubre de 1880 estavan tots los arbres atropellats de la serpeta, pugó blanch y negre, y la major part de fugás á la soca, y en dit dia se comensá á curarlos de modo que en lo present (á excepció d' uns cuants, si be en poch número que per ser tan perjudicats del fugás se necessita una mica mes de temps pera curarse) tots están molt bé, en termes que en lo present any una part ja han tingut una anyada bona de taronjas, bonicas y netejadas y tots se espera la tindrán bona en lo següent per la florida que presentan.

Hort de Casa Pujol, propietat de D. Joaquim M.ª Pujol y Coll.—Badalona.—En Octubre de 1880 estavan los taronjers bastant atropellats de la serpeta, pugons blanch y negre, y bastant del fugás y principiada en aquell mes la curació, están en lo present bons del tot, habent donat en aquest any molt bona anyada de fruyt y bó.

Hort de la torre Codina, propietat del mateix Pujol.—En igual dia n' hi havia de completament perduts á causa de las mateixas malalties, y en lo present están del tot curats ab bona anyada y bon fruyt.

Hort de Casa Soley y propietat de D. Evaristo Arnús.—Badalona.—

Aquest hort estava completament perdut á causa de totes las malalties anteriorment expressadas, y comensat á curarlo en 13 de Febrer de 1881, s'ha posat del tot net, esperantse que á la brotada vinent se desenvol·larán los taronjers en gran manera, y que després d'ella, quedaran en l'estat més satisfactori que podia esperar-se, segons se despren dels brots que ja comensan á formarse.

Hort de Casa Matas, propietat de la senyora viuda del mateix nom.—Tiana.—Estava en 10 d'Abril de 1881 bastant atropellat per las malalties expressadas y principiada la curació en dit dia está en lo present en lo modo més satisfactori que pot esperar-se.

Convent de Montalegre.—En 17 de Juliol últim estava en lo estat que, de haver passat lo mes d'Agost sens operarlo, es concepte públich que tos los taronjers anavan á quedar sechs per causa de la serpeteta, pugó negre y malalties de las socas (cosa extranya qu' en aquest hort no han tingut lo pugó blanch) y al principi á operarlos en dit dia están en lo present nets haventse salvat completament lo fruyt y esperantse gran desarrollo en tots los arbres en aquesta brotada conforme ja 'l presentan.

HORTS CONTRACTATS

PERA CURARLOS Y NO SEQUITS EN LO DILLUNS ÚLTIM DELS QUALS NE TENIM LAS NOTICIAS SEGUENTS.

De Casa Gili, propietat de Joseph Barriga.—Tiana.—Aquest hort estava en 14 Novembre de 1880 atropellat per lo pugó blanch y negre y la serpeteta ab lo fruyt que anava tot á perdres desseguida, aixis com los arbres á secarse; y comensant á operarlo en dit dia, se salva molt bé 'l fruyt, y posantse los arbres en molt bon estat, y en lo present ho están del tot satisfactori.

Hort de casa Galcerán de Tiana, propietat de la casa del mateix nom.—Tiana.—Estava aquest hort completament perdut aixis dels pugons blanch y negre y serpeteta, y molt mals de las socas, y en lo dia 21 de Novembre de 1880 se principiá á operarlo, y ha donat uns resultats que son la admiració de tots cuants lo havian vist y veuhen son estat satisfactori en lo present.

Hort de casa Bota, propietat de la senyora viuda de Matas.—Tiana.—D'aquest hort comensat á operar en lo mateix temps del de casa Matas, estant en igual estat que aquest, ha donat també los mateixos resultats expresats al de la dita casa.

Hort de casa Más, també de la indicada viuda.—Tiana.—Se pot dir igual que l'anterior.

Hort de casa Pulsaguera, propietat de D. Joan Codina.—Tiana.—Aquest hort estava molta part perdut tan per los pugons blanch y negre

y la serpeta y lo togás á las socas, y una part no ho estava tant per no ser tan perjudicats de las socas ab lo dit fugás, y comensat á operar en 15 de Maig de 1881, está del tot restablert, estant la eullita de las taronjas en un estat que no pot ser més satisfactori.

No quedantnos més espay pera donar compte de la Excursió del dimars á Sant Vicents de Llevaneras, ho deixarém per un altre número. Debém no obstant tributar un recort als religiosos cartuixans de Montalegre, per las mostas de deferencia á que 'ns feren acreedors; aixís com també especialment á la familia de D. Joaquim M.ª Pujol y Coll de Badalona, que 'ns distingí d' una manera tan cordial y hospitalaria en sa casa payral de Canyet.

FRANCISCO X. TOBELLA.

L' ARBRE DEL PÁ.

L' arbre del pá, *Artocarpus incisa* de Linneo, es sens disputa un dels més preciosos vegetals que s' hajan concedit al home: son fruyt, de la grandaria d' un meló ordinari, proporciona als habitants dels arxipiélachs de la Polinesia, ahont abunda, un aliment tant sá com agradable. Durant una bona part del any se consum fresch, y 's conserva després fins la nova recolecció. Avants de sa complerta maduresa te una carn blanca, consistent y poch farinosa: en tal estat se menja, bé siga cuyt al forn, com lo pá, ó preparat de diferents modos.

Son sabor es análech al del pá de blat ab un lleuger gust d' ascarxofa. Arriat á sa maduresa perfecta, aquest fruyt es pulpós (molsut) d' un sabor una mica dols, es purgant y mal sá. Segons lo país se fan diferentas preparacions ab lo fruyt del arbre del pá.

En Occeanía, per exemple, aquest fruyt, recullit avants de la maduresa, se despella y coloca en un depósit enllosat, pera que arribi á una fermentació ácida; d' aquest modo s' obté una pasta que s' extrau segons las necessitats de consum. y la qual se cou entre dos pedras calentas. Las llevors del arbre del pá, de la mida d' una castanya regular, qual sabor recordan cuan se torran, constituheixen un aliment buscat.

La fusta d'aquest arbre s'utilisa pera construhir cabanyas y ab sas fullas se fan estoretas, teixintse telas ab las fibras; fins lo such del arbre s'emplea pera fer besch.

L'arbre del pá perteneix á la familia de las Artocarpeas, á la qual ha donat son nom; es originari de la Polinesia, d'ahont s'importá sens dubte d'altres paissos de las regions cálidas, ahont se cultiva en gran escala.

CUALITATS HIGIÉNICAS DEL VI.

Es induptable que totas las begudas fermentadas influheixen en la salut del individu. D'aquestas las millors son los vins *mixtos ó complets*. Convé, no obstant, establir una diferencia entre 'ls negres y 'ls blanchs, puix si bé tots dos poden contenir igual quantitat d'esprit de vi, los primers son, més abundants en tanino, y sabut es que 'l tanino es un element fortificant que comunica al vi aquesta preciosa qualitat. No aixis los blanchs, que son debilitants per consecuencia del excés de sals alcalinas que posseheixen, circumstancia per la que sols es convenient son us á personas massa robustas ó pletóricas. Adoleixen, ademés aquets d'altre grave inconvenient, y es lo de produhir una excitació nerviosa en l'organisme que 's manifesta per dolors de cap y tremolaments de mans.

Los vins agrenchs ó ácits poden compararse ab la *sidra* baix lo punt de vista de la salut.

Contenen una dosis exigua d'esprit de vi (alcohol), y una quantitat excessiva de cremor tártaro, que 'ls fa agradables al paladar, refrescants y fins purgants. Però beguts en desmasía, irritan lo ventrell y 'ls budells.

L'análisis químich fet dels vins demostra que alguns, entre ells los de Burdeos, tenen una bona quantitat de ferro, lo qual augmenta sas condicions tónicas y estimulants, y com lo vi conserva molt temps intacta dita sustancia mineral, cosa que no es segura en l'aygua, ni molt menos, resulta que la millor ampolla d'aygua de ferro (ferruginosa) es una ampolla de bon vi negre.

L'us d'aquest, encara que siga excessiu, no té l'inconve-

nient dels esperits, propiament dits, y quan es de bona qualitat, es á dir, que no está malalt ni falsificat, y's beu á dosis moderadas, es una sustancia de las més útils al home y fins als animals, empleantse ab gran éxit pera 'ls convaleixents y 'ls vells.

En los paissos pantanossos, lo vi es un recurs preciós contra 'ls atachs de las febres intermitents, donantse ademés ab gran éxit als diabétichs, als tísichs y als escrofulosos.

Lo vi negre ab sucre suministat després d' un gran cansament, es lo que ab més rapidesa contribueix á restaurar las forsas; barrejat ab aygua y ab sucre, té també la propietat de la millor tisana pera corretgir las debilitats físicas del organisme.

Vegis, donchs, cuan útil y fins necessari es fer una aplicació moderada y prudent de tan preciós líquit, si hem d' experimentar los efectes de sas salutíferas y fins medicinals propietats.

SECCIÓ DE VARIETATS

DISCURS

del President del Jurat calificador del Certàmen científich-literari de Granollers celebrat en 1881. (1)

SENYORAS: SENYORS:

L' últim fill d' eixa hermosa comarca vos dirigeix avuy la paraula; no per sos propis mérits, sí per gracia vostra. Y donchs que está en l' us d' ella, permeteuli joh germans en pátria! qu' en catalá 'us parli, que grat es á l' orella 'l sentirlo, com á la boca espresarshi, com lo cor endolsirse ab los tendres afectes de tan dolça parla.

Bè li escau al fill honrar á la sua mare, y á totes horas embadalirse ab ella, y gosar sentintla, y estimarla, y volerla ab tota la sua ánima ¿perqué, donchs no hem de fer lo mateix ab nostra llengua, que mare nostre es, y benvolguda per tal que 'ns ha dut y acompanyat en tota nostra vida!

Ab ella hem expressat nostres efectes, tots nostres pensaments més íntims, tot lo que constituheix la existencia nostra. En catalá fou lo primer plany qu' eixí de nostres llavis quan Nostre Senyor Déu servit fou de posarnos en eixa terra; en catalá fou lo primer crit de alegría que á la

(1) Greyém que agradará á nostres lectors aquest treball atés l' esperit ben catalá que en tot ell domina.

sonrisa de una dolsa mare feu esclatar nostre cor en joya; en catalá la primera paraula que pronunciar saberem, y la primera espressió de nostre amor en eixa vida; en catalá lo primer ay de dolor qu' exhalarem; en catalá la última paraula, en aquell moment fatal en que pera un fill sembla perdre tot lo d' eixa vida, que pronunciaren en mitj horrible agonía nostres pares; es á dir: en catalá tot, desde la primera alegría al dolor últim; en catalá quant sentim, quant som, quant volem; per agraphiment, donchs, solsament, encara que no fos per altra cosa, debém usar de la nostra llengua.

¿Perqué, donchs, rebujarla en nostras festas, quan l' ánimo mes expansió dona á sos efectes?

¡Ah! jamay crech que se 'us acudi á vosaltres, compatricis meus; títols te pera que la honreu, y més que honreu la venereu com li pertoca. Filla es predilecta de aquella llengua tant dolsa, tant sabia, tant precisa, tant hermosa, que desde Roma s' estengué pera dominar la terra tota: hereva es d' ella ja que nasqué avans de altrás germanas que no per ser avuy mes afortunadas valen més que la nostra; y es d' antigor tant preclara y noble que títols té per esser respectada y volguda y acatada. La usá la ciencia y la literatura, y se 'n prevalgué la historia; y la religió la feu seva, y la usaren reys, y s' estengué de un extrem á l' altre de la llavoras coneguda terra, y ab ella subjugarem républicas mes que célebres, valerosos pobles, desconegudas rassas, y fins, segons gráfica frasse, vassalls ferem ab ella 'ls indómits peixos de la mar brunzenta.

Per altra part, si suau es com l' aire que de matinada al clarejar de l' auba, en mitj de perfums y aromas, s' escampa per nostres valls y fondaladas; si enérgica, fins aspre es, com l' alt montanyar qu' encercla nostra terra, com lo rocam que la estimba y acinglera; si es dolsa com lo cant del rossinyol que en nit serena ompla nostras torrenteras; si sería, breu y concisa es com lo mall que sens parar pica damunt la enclusa y en breus moments lo ferro doblega y esclavisa; si per tot té paraulas, expressions y frases á quál mes própías y al ensemps bonicas, ¿qué més podém desitjar d' ella ni qué més podém demarli? Y no obstant, ¡quánta inquinia y malevolensa s'ense saber perque s' hi ha girat de vegadas en contra! Jo, senyors, no ho puch atribuir més que á gelosía y enveja, Mes, inútil treball lo que 's prenen los qui mal li volen ¡Com si fós may possible arrancar la llengua de un poble! Quant no altre cosa, suposant que 's pogués arribar al extrem de matarla y aniquilarla, en catalá parlariam quan pronunciassen nostres apellidos, nostras fonts, nostras casas, nostras montanyas y tot lo que porta un nom propi que ja may s' esborra y 's pert, sino aniquilantnos y perdentnos avans á nosaltres mateixos. á nostras familias, á nostra prepotent rassa.

Un temps hi hagué en que volgué probarse de matarla, y no es aquí

lloch de portar recorts fatals, ni d' esmentar fets que sempre més deuen oblidarse; mes hi hagué un dia en que efecte de errors, no justificats avuy encara, se la tractá ab inquina tal y ab tal odi va perseguírsela que un sigle y mitj, ben prop, ha sigut menester pera revifarla; mes lo tronch era massa fort, l' arrel massa de bona lley, pera que l' arbre de nostra llengua tingués mort desdixada: los mestrals abatan l' alsinar, mes no l' arrencan, passant lo torb tornan les alsinas á aixecar sa testa, á verdejar y florirne; lo mateix passá ab nostra llengua. Era sentida per tothom y malament podia dur vida amagada: necessitava expansió y va biollar ab ben poderosa ufana; y va bastar que tot aquell preclar moviment que se sentia se traduhís ab un llibre publicat en 1859, *Los Trovadors moderns*, y en lo renaixement de nostres Jochs Florals, precedits de valiosas avan-sadas, pera fer esclatar en flors lo jardí de nostra literatura.

Desde llavoras, si n' ha fet de camí, ja ho sabeu vosaltres: lo que al principi semblava una cosa poca, ha pres tan gran vol que ha omplert ja Catalunya entera.

Perque obeheix nostre moviment no á una idea ficticia y aislada: lo renaixement de las literaturas provincials es un fet general en tota Europa, y 's pot dir ja que quasi no hi ha nació en que no hi reflloreixi alguna de sas brancas. Y lo notable es que los mateixos goberns, ben al revés, precis es dirho, de lo que succeheix en nostra patria, las afavoreixen ó al menys las veuen ab agrado. Italia, per exemple, no té antich reyne, no te provincia que ab sa llengua propia no dongui á la estampa lo que de característich y propi ne guarda, y lluny de veurho lo govern italiá com un perill á sa unitat nacional tan á costas feta, se 'n gaudeix de que existeixin, perque aixó demostra virilitat en la nació y li dona riquesa, ja que mes rich y prepotent es un poble com més varietat en tots los rams del saber humá ostenta, y per lo tant com més literaturas pot mostrar á las nacions extranyas. Austria mateixa, de tan distintas tendencias en lo govern monárquich que Italia, té son regne de Hungría ab literatura y llengua propias que respecta; y lo que es més, y molt l' honra, conserva en sas provincias una part de territori, lo Tirol italiá ó lo Trentino, que s' ha donat en anomenar Italia irredenta, y apesar de la agitació que eix nom dona, á dita provincia li deixa com á llengua oficial la propia y en italiá li administra la justicia, y li dona la ensenyansa en sas escolas, y li permet totas las manifestacions que son peculiars d' ella, haventhi de notable, com he tingut ocasió d' observarho, que personas de dit país doctas en ciencias, sabias en lletras, ni 'l tudésch sápigán, y tots sos coneixements en italiá aprengan. Rússia mateixa, ab recien decret, fins á Polonia deixa ja establir la llengua polaca. De aquí es que eixos renaixements literaris provincials siguin tan apreciats; y que al extranger. ahont estan en gran predicament y boga, ab amor se segueixi lo renaixement